

О. В. Падалка,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ТА ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АКУСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОСОДИКИ КОМУНІКАТИВНОГО ЧЛЕНУВАННЯ НІМЕЦЬКОЇ ПРОМОВИ

Стаття висвітлює проблему визначення типів комунікативного членування німецької політичної промови й просодичних засобів її оформлення. Встановлено типи комунікативного членування, характерні німецьким політичним промова, та роль мелодики й пауз відповідно до інтенції політиків.

Ключові слова: комунікативні типи, мелодика, частотний діапазон, пауза.

Статья освещает проблему определения типов коммуникативного членения немецких политических речей и просодических средств ее оформления. Установлены типы коммуникативного членения, которые характерны немецким политическим речам, и роль мелодики и пауз согласно интенции политиков.

Ключевые слова: коммуникативные типы, мелодика, частотный диапазон, пауза.

The article highlights the problem of role of determination types of actual segmentation of German political speech and its prosodic features. Describing melody and pause, its types and use, it is established role of different parts of speech in speeches of German politician.

Key words: types of actual segmentation, melody, pause.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується підвищенням інтересу науковців до вивчення дискурсу як сукупності усіх мовленнєвих актів і реалізації риторичних тактик мовця. Експериментально-фонетичні дослідження просодичної організації різних типів дискурсу: політичного (Вольфовська О.О. [1], Сотников А.В. [3], публіцистичного (Семенова), художнього (Алексеевко, Александрова, Гусева С.І. [2]), ділового (Чернова) тощо, свідчать про те, що кожен різновид усного тексту вирізняється певними акустичними характеристиками. Тому спроба виявлення специфіки просодичної організації німецької політичної промови є метою даної статті.

Завдання експериментально-фонетичного дослідження полягало у виявленні просодичних засобів комунікативного членування (актуального членування – АЧ) публічного політичного мовлення шляхом встановлення типів комунікативного членування німецькомовної політичної промови та розкриття ролі просодичних засобів для встановлення інтенції мовця. Основу аналізованого матеріалу склали аудіозаписи промов, виголошених п'ятьма політичними лідерами Німеччини – федеральним канцлером Ангелою Меркель, головою Соціал-демократичної партії Німеччини Зігмаром Габріелем, міністром іноземних справ й віце-канцлером Німеччини Франком Вальтером Штайнмайером, лідером Соціал-демократичної партії Німеччини у Північному Рейні-Вестфалії Ханнелорою Крафт, ключового політика соціалістичної партії Ліві Грегора Гізі.

Внаслідок слухового аналізу дослідження актуального членування виступів обраних політиків виявлено, що проголошення промов відбувається за 5 основними комунікативними типами **T-R**, **T-R-T**, **R-T**, **R-T-R**, **T-R-T-R**, згідно яких нова інформація повідомляється на початку, в середині й наприкінці висловлення. Аналіз прикладів способу членування за схемою **T→R** характеризує розгоргання висловлення як спокійний поступовий виклад матеріалу, що свідчить про впевненість оратора, його рішучість і логічне повідомлення тексту промови. Актуальне членування за схемою **T→R→T** часто зустрічається у промовах обраних політиків, оскільки дозволяє їм детальніше висловити бажане із наведенням фактів, побажань, або порад. Такий тип як **R→T** використовується політиками не часто, а саме в тих випадках, коли оратор має на меті почати повідомлення з нової/важливої інформації. За допомогою типу **R→T** політику вдається одразу привернути увагу слухачів та зацікавити їх. Тип **R→T→R** використовується політиками під час найемоційніших частин промови. Тип **AЧ T→R→T→R** оформлює бажання розгорнутого деталізованого логічного висловлення. Надалі встановлення тих акустичних параметрів, а саме акустичних характеристик мелодики та фізичних корелятів тривалості пауз, які відіграють найважливішу роль в комунікативному членуванні політичної промови та здатні чинити вплив на слухачів політичного виступу, будуть описані в межах визначених комунікативних типів.

Найважливіший показник, що характеризує політичне мовлення та допомагає реципієнтам визначити попередню інтенцію мовця, є мелодика [3, с. 43]. Для встановлення ролі мелодики в нашому дослідженні необхідно було отримати дані відповідно до частотного діапазону реалізації фонетичних слів й локалізації тональних максимумів і мінімумів в межах ритмогрупи та типів комунікативного членування.

Широта змін ЧОТ (частотний діапазон) визначається як відношення акустичних показників максимального та мінімального рівнів ЧОТ, що позначається в герцах (Гц). Діапазон частотних змін вимірювався за формулою:

$$i = \frac{f_{\max}}{f_{\min}},$$

де i – інтервал двох тонів,

$f_{\max}$ – найбільша частота;

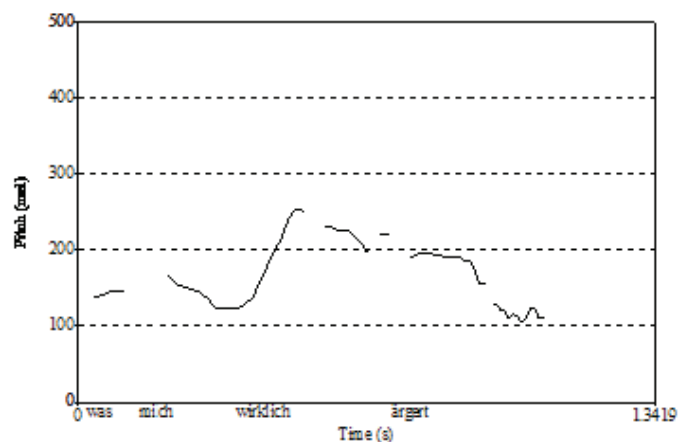
$f_{\min}$ – найменша частота на відріжку аналізованого фрагменту.

Регістрова шкала реалізації політичного виступу поділялася умовно на п'ять зон: вузьку (0-20%), звужену (21-40%), середню (41-60%), розширену (61-80%), широкую (81-100%) [2, с.71]. Отримані результати висвітлено в табл. 1:

Таблиця 1
Частотний діапазон реалізації ритмічних груп (у %)

ЧОТ		Зігмар Габріель	Ангела Меркель	Ханнелоре Крафт	Франк Вальтер Штайнмейер	Грегор Гізі
	вузький	81,2	48,03	90	96,7	59,5
	звужений	15,2	46,45	7,14	3,3	38,3
	середній	3,6	5,51	2,86	–	2,2
	розширений	–	0,78	–	–	–
	широкий	–	–	–	–	–

Зазначені в таблиці 1 показники підтверджують, що промова всіх п'яти політиків відповідає вузький тональний діапазон (понад 48%). Це обґрунтовується тим, що здебільшого вузький діапазон ЧОТ оформлює спокійне інформативне мовлення. Фрагменти партійної промови, яким характерне емоційніше мовлення, актуалізуються в звуженому, середньому та розширеному діапазоні. Зміни частотних характеристик від вузького до звуженого, середнього та розширеного діапазону слугують додатковим засобом виокремлення значущої інформації та звернення уваги слухачів саме на інтенсивніше проголошеному слові. Наведемо приклади:

Рис. 1. Реалізація ЧОТ в синтагмі *was mich wirklich ärgert*

Оформлення в звуженому діапазоні наведеної ритмічної групи привертає увагу слухачів порівняно із сусідніми ритмогрупами, які реалізуються вузьким тональним діапазоном. Так, зіставлення "*wirklich*", що сягає 275,44 Гц, аудитивно відрізняється від оточуючих синтагм *was 'mich* та *'ärgert* які актуалізуються в діапазоні від 150 Гц до 200 Гц.

Проведений акустичний аналіз дозволяє визначити роль частотного діапазону в кожному типі комунікативного членування:

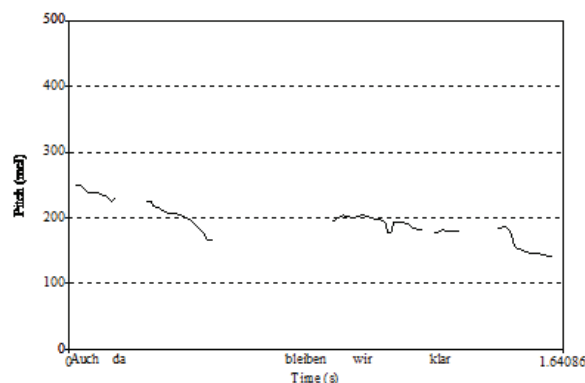

Рис. 2. Реалізація ЧОТ типу T → R

Як бачимо на рис.2 синтагма *Auch 'da* оформлюється в звуженому діапазоні (низхідний рух тону від 270 Гц до 180 Гц). Друга *'bleiben wir* та третя синтагми *'klar* промовляється Ханнелорою Крафт у вузькому діапазоні (низхідний рух тону 200,45 Гц – 162,69 Гц). Початок теми у вищому регістрі свідчить в даному випадку про емоційне забарвлення фрагменту.

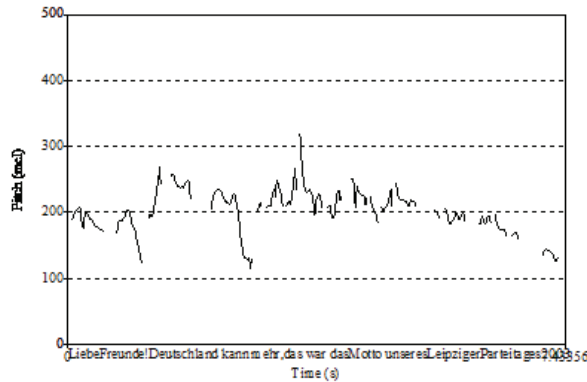

Рис. 3. Реалізація ЧОТ типу АЧТ → Т → R

Тип АЧ Т→R→Т, що зображено на рис.3 характеризується виділенням рематичної частини в межах 301,59Гц – 228,42Гц. Суттєве в даному прикладі акцентується на третій *"Deutschland (280,85Гц)* та п'ятій синтагмах *"Motto (301,59Гц)*. Тематичні частини промовляються у вузькому діапазоні від 254Гц до 132Гц.

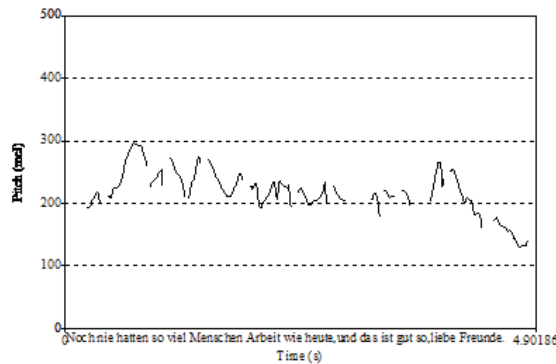

Рис. 4. Реалізація ЧОТ типу АЧR → Т

На рис.4. представлено приклад реалізації ЧОТ типу АЧ R→ Т. Зазначений тип висловлення характеризується емоційним забарвленням рематичної частини висловлення. Передуюча рема промовляється в середньому тональному діапазоні: перша *noch "nie*, друга *"hatten* та третя *"so viel* синтагми (301,64Гц – 132,71Гц).

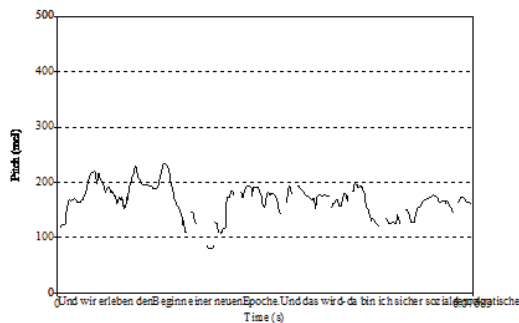

Рис. 5. Реалізація ЧОТ типу АЧR → Т → R

Висвітлений на рис.5. тип АЧ R→ Т→ R оформлюється політиками у вузькому діапазоні і в ремі (269,95Гц – 177,64Гц), і в темі (231,82Гц – 119,36Гц). Друга рема сповіщається із низхідним рухом тону від 168,81Гц до 133,79Гц.

Отже, отримані результати дозволяють дійти висновку, що в промовах обраних політиків рематичні частини зазвичай реалізуються в середньому та звуженому діапазоні, оскільки саме завдяки різким змінам ЧОТ політикам вдається привернути увагу слухачів до виступу, донести до них свою мету.

В експериментальних фрагментах текстів політичних промов виявлено також роль паузи між фонетичними словами, комунікативними типами й на кінці висловлень. Середня тривалість пауз різних типів вимірювалася відповідно до їх фізичних корелятивів: надкоротка (до 200 мс), коротка (220-500 мс), середня (520-800 мс), довга (820-1200 мс) наддовга пауза (понад 1200 мс). Обраним для електроакустичного аналізу промовам характерним є використання внутрішньосинтагменної паузи (ВСП), яка з'являється на межі двох ритмічних груп; міжсинтагменної паузи (МСП) та паузи наприкінці тематичної єдності (ТСП)

Результати дослідження тривалості пауз, які вживаються політиками представлено на рис. 6:

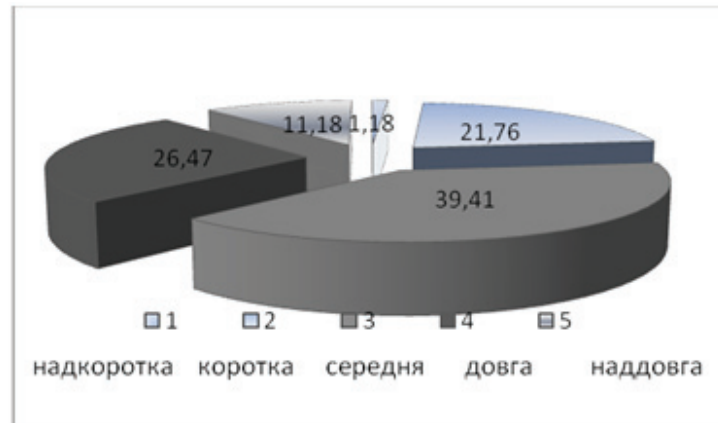

Рис. 6. Часові межі реалізації пауз різної тривалості (у %)

Дані, наведені на рис. 6 свідчать про те, що партійним виступам політиків, обраних для дослідження, відповідає використання переважно середніх (39,41%) та довгих (26,47%) за тривалістю пауз. Меншим виявився показник вживання коротких (21,76%) та наддовгих (11,18%) пауз, в той час як частотність вживання надкоротких пауз становить 1,18%.

Для визначення ролі пауз в комунікативному членуванні політичної промови, важливо визначити місце їх локалізації: в синтагмі, між синтагмами, паузи перед темою та ремою й наприкінці тематичної єдності [1, с. 92]:

Таблиця 2
Часові межі реалізації різної локалізації (у %)

№	Тривалість пауз	Локалізація пауз				ТЄП %
		ВСП %	МСП %	пауза перед ремою %	пауза перед темою %	
1.	надкоротка (< 200 мс)	100	–	–	–	–
2.	коротка (220-500 мс)	1,61	29,03	6,45	6,45	6,45
3.	середня (520-800 мс)	39,4	30,3	12,12	1,51	16,67
4.	довга (820-1200 мс)	17,78	24,44	31,11	4,44	22,22
5.	наддовга (> 1200 мс)	5	15	20	5	55

Дані, наведені в табл. 2 підтверджують, що надкороткі й короткі паузи вживаються всіма політиками в межах синтагми. Це свідчить про використання пауз зазначених типів для перерви в звучанні та переліку інформації.

За допомогою проведеного аналізу встановлено, що під час комунікативного членування промов політиків перед рематичними відрізками здебільшого вживаються довгі паузи. Наведемо декілька прикладів використання пауз у типах АЧ:

– Т→R

Dieser Vergleich (621) ist eine Frechheit (941), eine Frechheit gegenüber dem Land und den Menschen, die hier hervorragende Arbeit leisten. (6675) (Kraft)

– R→T

(1401) Wir haben den Ehrgeiz, (536) Deutschland in zehn Jahren (619) wieder ganz nach vorne zu bringen, (542) unter die drei besten Nationen Europas. (949) Das war der Kernsatz des Antrages, (839) den wir damals in Leipzig beschlossen haben. (1117)

– R→T→R

Unter der Oberfläche da brodelt es auch bei uns mittlerweile. Die Menschen fragen sich doch: (1007) Wie sicher ist mein Arbeitsplatz? (942) Wie stabil ist der Euro? (1127) Ist Europa eigentlich noch unsere Zukunft?

Таким чином, встановлено, що найчастотнішим у розмежуванні відомої/нової інформації виявилося вживання довгої та наддовгої пауз в усіх типах АЧ. Використання надкоротких, коротких та середніх пауз характерне ВСП та МСП.

Вивчаючи просодичні параметри комунікативного членування німецької політичної промови встановлено, що зміна ЧОТ зумовлюється прагматичною інтенцією мовця й виступає одним з провідних показників розпізнання нового/важливого (і в нейтральному, і в емоційному мовленні). Маючи на меті підкреслення необхідного слова, синтагми, або фрази, політики вдаються саме до варіацій ЧОТ, тому повідомлення інформації в межах різного діапазону привертає увагу слухачів. Важливу роль під час проголошення промови відіграють паузи. Чергування говоріння та мовчання, а також періодичне вживання мовцями пауз різної

тривалості перед та після рематичних частин висловлення підтверджують зв'язок публічного виступу з семантикою і прагматикою повідомлення.

Література:

1. Вольфовська О. О. Ритм політичної промови як виразник риторичної майстерності мовця / О. О. Вольфовська // Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка: Філологічні науки. – Кам'янець-Подільський : «Аксиома», 2012. – Вип. 29. – С. 92-94.
2. Гусева С. И. Коммуникативная перспектива высказывания и реализация сегментных единиц (экспериментально-фонетическое исследование на материале немецкого языка): дис... д-ра филол. наук: 10.02.19 / С. И. Гусева. – СПб., 2001. – 430 с.
3. Сотников А. В. Просодичні засоби актуалізації комунікативно-прагматичних інтенцій у британській політичній промові (експериментально – фонетичне дослідження): дис... канд. філол. наук: 10.02.04. – К., 2012. – 182 с.